

„PRIVATIZACE BEZPEČNOSTI“ V EVROPĚ – NEJEN OPTIKOU SOUKROMÝCH BEZPEČNOSTNÍCH SLUŽEB

Lukáš Harazin, Oldřich Krulík¹

ABSTRAKT

V řadě zemí Evropské unie – v poslední době i v rámci České republiky – lze nalézt celou řadu případů, kdy policejní složky „vyklízejí pole“ a do uprázdněného prostoru se (mimo jiné) pokouší proniknout soukromé bezpečnostní služby. V jakých zemích (Rakousko, Švédsko, Malta, Spojené království, Česká republika a další) či v jakých oblastech aktivit se jim to daří a jaká mohou být potenciální úskalí nebo slabiny takového postupu – na to si klade za cíl odpovědět tento příspěvek.

Klíčové slová:

Privatizace bezpečnost, soukromé bezpečnostní služby, obecní policie

ABSTRACT

In many countries of the European Union – recently also in the Czech Republic – is possible to find a number of cases where police forces „withdraw“ from some areas or activities, and the vacant space is occupied (among others) by the private security companies. This article wants to describe, in what countries (Austria, Sweden, Malta, United Kingdom, Czech Republic and others) in what areas or activities we can see such trends, and what could be potential pros and cons of this approach.

Key words:

Privatisation of security, private security companies, municipal police

1. ÚVOD

V současném světě, členské země Evropské unie nevyjímaje, se „roztrhl pytel“ s kroky, označitelnými za „privatizaci bezpečnosti“. Jedním z jeho aspektů je i „vyklízení pozic“ ze strany státu a jejich „obsazování“ soukromými bezpečnostními

¹ Kontaktní údaje: katedra krizového řízení Policejní akademie České republiky v Praze, „kkriz@polac.cz“. Tato studie je výstupem z grantu P408/11/0395 financovaném Grantovou agenturou České republiky, jíž autoři tímto děkují za finanční podporu výzkumu problematiky privatizace bezpečnosti.

agenturami. Sledovaný trend není možné označit za objektivně dobrý nebo objektivně špatný. Vždy závisí na celé řadě okolností. V Evropě je možné narazit na celou řadu přístupů, kdy některé agentury (které například splní určité státem stanovené „vyšší standardy“ atd.) mohou plnit řadu funkcí na pomezí „státní“ a „nestátní“ bezpečnosti. Najmutí soukromé firmy může být pro konkrétní obec nebo sdružení obcí levnější i jinak výhodnější, než zřizování sboru obecní policie.

2. RAKOUSKO: MĚŘENÍ RYCHLOSTI I BOJ S VANDALY

Pro první příklad není třeba chodit daleko. Otázku bezpečnosti řeší „dodavatelsky“ celá řada obcí v Rakousku.

Konkrétně roku 2004 obce v alpské oblasti Montafon (ve Vorarlbersku) najaly soukromou bezpečnostní službu s cílem provozovat mobilní radary a pokutovat řidiče za dopravní přestupky. Policejní síly se vyjádřily, že kvůli nedostatku kapacit nedokáží garantovat dopravní bezpečnost. V průběhu každého dne obsluha střídá stanoviště tak, aby mohla kontrolovat rychlost projíždějících vozů na co možno největším počtu kritických míst. V případě porušení předpisů pak bezpečnostní firma ohlásí přestupek řidiče i se záznamem o překročení maximální povolené rychlosti okresnímu hejtmanství v Bludenz. Provinilci pak může být vyměřena pokuta. Spolkové ministerstvo vnitra proti návrhu nevzneslo žádné námitky. Pokud však oznámení o přestupku učiní soukromá firma, může řidič nicméně rozhodnutí okresního hejtmanství napadnout u nezávislého správního senátu.²

O rok později některá alpská střediska (například Zell am See a Westendorf) najala soukromé bezpečnostní služby jako nástroj proti stoupající agresivitě některých lyžařů. Policejní sbor prý postrádá dostatek sil, aby v hlavní turistické sezoně dokázal důkladně kontrolovat celou oblast. Radnice rovněž investovaly do kamerových systémů, snímajících dění ve veřejných prostranstvích.³

A do třetice – roku 2007 učinila stejný krok obec Tulln, konfrontovaná se skokovým nárůstem dětské kriminality a vandalismu (pro rok 2006 byly zaznamenány škody na obecním majetku ve výši 100 000 eur). „Státní“ policisté totiž odmítli v rámci obce navýšit své kapacity.

3. ŠVÉDSKO: AGENTURA STŘEŽÍ BEZPEČNOST POLICISTŮ

Poněkud jiný model se vyskytuje v některých severských zemích. Konkrétně ve Švédsku operují zvláštní typy strážců (tedy personálu soukromých bezpečnostních agentur), disponujících omezenými „policejními“ pravomocemi (a často i najaté

² V květnu 2009 sdružení obcí v oblasti Montafon navrhlo situaci změnit a zřídit vlastní „regionální“ policejní. Spolková policie se proti této vizi ohradila, s tím, že sbory tohoto druhu mohou zřídit pouze obce, nikoli jejich asociace. Montafonští tak budou muset zůstat u soukromé agentury.

Rakouské obce chtějí měřit rychlost aut a udávat provinilce. In.: ČTK, 16. IV. 2004.

³ BOBOK, A.: Rakouská zimní střediska se potýkají s řádním podnápilých hostů. In.: ČTK, 1. III. 2005.

policejními složkami) představují tzv. „**pořádkové strážce**“ nebo stevardi („*Ordningsvakt*“)⁴ a „**ostraha objektu**“ („*Skyddsvakt*“)⁵ (jejich členové mohou podezřelé osobě nasadit želízka nebo ji jinak zadržet do příjezdu policejních sil.

Jedná se o specifickou „podmnožinu“ osob na pomezí „státní“ a nestátní bezpečnosti. Na příslušných odznacích a dalších doplňcích je motiv ze státního znaku (tři korunky) což dokresluje to, že jejich nositelé jsou „prodlouženou rukou státu“, svým způsobem stát reprezentují a jsou pravomocemi nadřazeni „obyčejným“ strážcům. Osoba, která usiluje o pozici „stewarda“ musí již disponovat licenci pracovníka soukromé bezpečnostní agentury, projít nadstavbovým dvoutýdenním kursem, garantovaným okresním policejním ředitelstvím. Nejprve získává pravomoci na zkušební dobu 1 roku, později je obnovována na tříletý interval. Bez ohledu na zaměstnavatele nosí stevardi zřejmě podobnou či stejnou uniformu (žluté a šedočerné prvky) a odznak (pouze doplňky se vztahují ke konkrétní agentuře). Existují i zmínky o tom, že **do konce roku 2012 „obyčejní“ strážci ve Švédsku zmizí a pro všechny personál soukromých bezpečnostních služeb bude nastolen tento standard** (delší výcvik, jednotná uniforma).⁶

Jedním z příkladů o „suplování“ státu soukromými firmami může být najmutí neupřesněné soukromé bezpečnostní agentury pro střežení policejní stanice a další výpomoc v dominantně muslimské (osoby původem z Iráku, Libanonu, Somálska atd.) „problémové lokalitě“ Rosengård v aglomeraci Malmö. Častou „zábavou“ místní populace je zapalování vozidel. Hasičské zásahy jsou nicméně zpravidla nemožné bez asistence policistů nebo personálu soukromých bezpečnostních agentur.⁷

4. MALTA: STRÁŽNÍCI S RUČENÍM OMEZENÝM

Historie „obecní policie“ („místních strážců“, local wardens) na Maltě sahá do roku 2000. Tehdy byl z rozhodnutí předsedy vlády spuštěn „pilotní projekt“, který dával obcím do rukou nástroj pro efektivnější udržování pořádku na jejich teritoriu. Jednalo se o další krok v rámci procesu budování „místního systému prosazování norem“ (Local Enforcement System, LES), jehož legislativní základy byly položeny už roku 1995.⁸ Doménou místních strážců byla nejprve oblast silničního provozu

⁴ Hranice mezi těmito skupinami osob je nejasná – ostraha objektu disponuje zřejmě pravomocemi jen v jeho rámci a v jeho bezprostřední blízkosti, přičemž je zpravidla ozbrojena. V oblasti soukromé bezpečnosti se nejčastěji jedná o příslušníky agentur, střežící významné objekty a instituce, například vojenská zařízení, zastupitelské úřady atd.

Sveriges Förenade Ordningsvakter [cit. 12. IV. 2012]. <<http://www.ordningsvakt.se>>.

Asociace stevardů, údajně zastupující všechny osoby tohoto druhu v zemi (avizuje „pojistný fond“ pro stevardy).

⁵ Ostraha objektu je popisem činnosti, nemusí ji nutně vykonávat pracovník soukromé bezpečnostní agentury, ale může se jednat například o vojáka.

⁶ Ordningshållning – en viktig faktor i vårt samhälle [cit. 12. IV. 2012].

<<http://www.nordsecurity.net/ordning.html>>.

⁷ Apotheosis of Eurabia: Swedish Police Hire Protection to Enter Muslim enclave. In.: Jihad Watch, 2. I. 2009 [cit. 12. IV. 2012]. <<http://www.jihadwatch.org/2009/01/apotheosis-of-eurabia-swedish-police-hire-protection-to-enter-muslim-enclave.html>>.

⁸ Local Enforcement System [cit. 12. IV. 2012]. <<https://les.gov.mt>>.

Ministry of Justice and Home Affairs [cit. 12. IV. 2012]. <<http://www.mjha.gov.mt/justice/les.html>>.

(řízení dopravy na problematických místech). Od roku 2003 spadá do jejich kompetence i odtahování vozidel, jejichž majitel je nezjistitelný, nebo nereaguje na výzvy úřadů k odtahování vozidla. V říjnu 2005 byl akční radius strážců rozšířen i na dohled nad dodržováním zákona o odpadech, o chovu psů a o reklamě.

Stěžejním tělesem pro koordinaci a další směřování celé agendy je **Řídící výbor pro místní bezpečnost**, kterému předsedá prezident Asociace obcí Malty, a jehož členy jsou zástupci devíti **společných výborů** (sdružující vždy několik sousedících obcí), delegát Ministerstva spravedlnosti, zainteresované soukromé firmy a další subjekty. Celý mechanismus nasazování „strážníků“ je přitom poměrně komplikovaný a stěžejní roli v něm sehrává **soukromý sektor**.

Obecní zastupitelstvo na svém jednání stanoví, jaké služby bude požadovat (kolik osob, zhruba v jakém časovém úseku a na jakém místě, jaké činnosti jsou potřeba a jakou sumu je obec za takovou službu ochotna zaplatit). Tento požadavek přímo nebo cestou regionálního **pověřeného úředníka** v alespoň dvoudenním předstihu adresuje **soukromé bezpečnostní agentuře**, s níž uzavřela smlouvu o spolupráci (dnes v této oblasti podnikají tři certifikované a navzájem si ostře konkurující agentury: Guard and Warden Service House; Sterling Security a Aurelia Asset Protection).

Pověřený úředník shromažďuje požadavky obcí v rámci konkrétního regionu a pokouší se je sladit tak, aby jednotliví strážci mohli požadavky plnit kontinuálně, při přesunu z jedné obce do druhé. Není tomu přitom nutně vždy tak, že by obce v jednom mikroregionu najaly pro výkon činnosti místních strážců stejnou agenturu. Svůj návrh pak pověřený úředník projedná s konkrétní agenturou (agenturami) a dohodne fixní itinerář budoucí činnosti. **Je přesně určeno, která konkrétní osoba – strážce – se bude kdy (dny, hodiny) a kde (obec, ulice) nacházet.** Dohodnutý rozpis pak pověřený úředník v terénu průběžně kontroluje.

Jakákoli odchylka je nepřijatelná. Strážci mohou (například) vybírat pokuty, jen pokud jsou splněny všechny náležitosti (nacházejí se v určeném čase na určeném místě a výběr pokut jim byl v plánu určen jako požadovaná činnost). A to ani nemluvě o možném napětí mezi obcemi, pokud by pokuta za přestupek spáchaný na území obce X omylem skončila v rozpočtu obce Y.

Pokuty, vybrané místními strážci se ostatně již staly nezanedbatelnou částí obecních rozpočtů. Údaj za rok 2008 hovoří o 5,8 milionu eur. Šampionem se stalo mondénní letoviště San Ġiljan. Strážci zde vybrali asi 551 000 eur (tedy skoro 13,8 milionu korun), což je na zhruba 7 700 zde trvale bydlících osob slušná suma.

Jen málokteré, a to spíše ty odlehlejší obce, se rozhodly jít cestou najímání „vlastních strážníků“ – formou konkursů na zaměstnání na částečný nebo zkrácený úvazek (30 hodin týdně).

Firma Guard and Warden Service House Ltd. [cit. 12. IV. 2012]. <<http://www.localwardens.com/warden.htm>>.

5. SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ: VYHROCENÁ DEBATA

Politické a bezpečnostní diskuse na počátku roku 2012 akcelerovala policejní ředitelství West Midlands a Surrey, která vypsalala tendr na poskytování bezpečnostních služeb za 1,5 miliardy liber (44,5 miliardy korun) v sedmiletém období (počínaje lednem 2013). Soukromé agentury by měly pomoci policistům dohlížet na veřejný pořádek.⁹ Škála poptávaných služeb je široká, od vyšetřování zločinů, přes vyšetřování přestupků a poskytování pomoci obětem a svědkům, až po nakládání se zpravodajskými informacemi a forensní činnosti. „Skuteční policisté“ se pak budou moci soustředit na blíže nespecifikované „základní policejní činnosti“.

Od tohoto kroku si policejní ředitelství slibují úspory. Není divu, protože se musí vyrovnat s dvacetiprocentními škrty a rušením více než 3 000 „tabulek“.

Proti plánu na přesun tolika činností do soukromých rukou se ostře postavily policejní odbory a politická opozice. Mimo jiné není údajně zřejmé, jak by se kontrolovala kvalita poskytovaných služeb.

6. ČESKÁ REPUBLIKA: ÚSPORY A EFEKTIVITA

Pracovníci bezpečnostních agentur v České republice dnes doplňují (či nahrazují) „státní“ i obecní policii na řadě míst. Jedná se například o Terezín (3 000 obyvatel, okres Litoměřice), Nový Bydžov (7 000 obyvatel, okres Hradec Králové, 3 osoby během několika exponovaných víkendů doplňují místní obecní policii), Janovice nad Úhlavou (2 220 obyvatel, okres Klatovy), Náměšť nad Oslavou (5 000 obyvatel, okres Třebíč, dvoučlenná hlídka během některých víkendů), Stonava (1 900 obyvatel, okres Karviná), Bolatice (4 300 obyvatel, okres Opava) nebo městská část Praha 10 (která na několik měsíců v roce 2010 najala firmu ABL).¹⁰

Vedení obce Nový Bydžov, kde došlo v roce 2011 k napětí mezi „většinovou populací“ a „nepřízřipčivými obyvateli“ konstatuje: „*Policie něco začne řešit, až když už vyloženě hoří, a my si nemůžeme dovolit čekat ... Při náboru do městské policie je potřeba dělat výběrové řízení. Nováčkům se pak musí zajistit výstroj a školení, což celý proces protáhne až na půl roku. U soukromé agentury máte výsledky okamžitě*“.¹¹ Agenturu je přitom možné při zklidnění bezpečnostní situace odvolat, není třeba ji platit permanentně.

Radnice v Náměšti najímáním soukromé agentury výrazně šetří. Soukromá víkendová hlídka ji ročně vyjde na necelých 170 000 korun. „*Kdybychom si místo toho*

⁹ Poprask v Británii. Hrabství chtějí privatizovat policii. In.: Týden, 4. III. 2012.

Britská opozice odmítá snahy o privatizaci policejních služeb. In.: Novinky.cz, 5. III. 2012 [cit. 12. IV. 2012]. <<http://www.novinky.cz/kariera/260870-britska-opozice-odmita-snahy-o-privatizaci-policejnich-sluzeb.html>>.

V Británii vyvolává spory snaha o privatizaci policejních služeb. In.: ČTK, 4. III. 2012.

¹⁰ PLACHÝ, J.; FAMFULÍKOVÁ, D.: Stonavu hlídá ochranka. In.: ČT1, 20. III. 2012.

Pouta by mohli nasazovat i soukromí detektivové. In.: Právo, 28. V. 2011.

¹¹ ŠNÍDL, V.: Policie pomáhala a chránila aneb Do akce vyrážejí soukromí strážníci. In.: Ekonom, 15. III. 2012.

chtěli zřídit obecní policii, náklady by dosahovaly šesti až sedmi milionů. Obecní policii bychom museli financovat non-stop. V případě firmy ale platíme pouze tehdy, když ji potřebujeme. Pokud například víme, že o víkendu bude špatné počasí, a lidé zůstanou doma, tak si hlídku nepronajmeme“.¹²

Dalším příkladem veřejno-soukromé spolupráce je Prostějov. Tam od roku 2006 měří rychlost soukromá firma Czech Radar. Polovina příjmu z pokut jde firmě, polovina obci.

A to není zdaleka všechno. Od dubna 2012 přestala v České republice na železnici působit Policie České republiky. Nahradila ji agentura Securitas. Jejích 500 členů provádí ostrahu všech vlaků i budov pro České dráhy. Ročně za to bude inkasovat okolo 80 milionů korun.

7. ZÁVĚR

Je zřejmé, že soukromé firmy působící v oblasti bezpečnosti jsou nyní v Evropě na vzestupu a „obsazují“ mnohé nové pozice. Kritici tohoto konceptu poukazují na celou řadu úskalí tohoto trendu. Ve většině zemí není personál soukromých agentur nadán žádnými zvláštními pravomocemi. Smějí tedy dělat jen to, co každý jiný člověk, tedy zabránit páchání trestného činu nebo zadržení člověka, který nějaký čin spáchal. Míra proškolení konkrétního personálu může být rovněž značně proměnlivá.

Další vrtí hlavou nad tím, jak snadno se stát vzdává svého „monopolu na legitimní organizované násilí“ případně se obávají růstu propasti mezi osobami a obcemi které budou a které nebudou dostatečně solventní, aby si mohli dodatečnou ochranu dovolit zaplatit.

LITERATÚRA

- [1]. Apotheosis of Eurabia: Swedish Police Hire Protection to Enter Muslim enclave. In.: Jihad Watch, 2. I. 2009 <<http://www.jihadwatch.org/2009/01/apotheosis-of-eurabia-swedish-police-hire-protection-to-enter-muslim-enclave.html>>.
- [2]. BOBOK, A.: Rakouská zimní střediska se potýkají s řáděním podnapilých hostů. In.: ČTK, 1. III. 2005.
- [3]. Britská opozice odmítá snahy o privatizaci policejních služeb. In.: Novinky.cz, 5. III. 2012. <<http://www.novinky.cz/kariera/260870-britska-opozice-odmita-snahy-o-privatizaci-policejnich-sluzeb.html>>.
- [4]. Firma Guard and Warden Service House Ltd. <<http://www.localwardens.com/warden.htm>>.
- [5]. Local Enforcement System. <<https://les.gov.mt>>.
- [6]. Ministry of Justice and Home Affairs. <<http://www.mjha.gov.mt/justice/les.html>>.

¹² Tamtéž.

- [7]. Ordningshållning – en viktig faktor i vårt samhälle.
<<http://www.nordsecurity.net/ordning.html>>.
- [8]. PLACHÝ, J.; FAMFULÍKOVÁ, D.: Stonavu hlídá ochranka. In.: ČT1, 20. III. 2012.
- [9]. Poprask v Británii. Hrabství chtějí privatizovat policii. In.: Týden, 4. III. 2012.
- [10]. Pouta by mohli nasazovat i soukromí detektivové. In.: Právo, 28. V. 2011.
- [11]. Rakouské obce chtějí měřit rychlost aut a udávat provinilce. In.: ČTK, 16. IV. 2004.
- [12]. Sveriges Förenade Ordningsvakter. <<http://www.ordningsvakt.se>>.
- [13]. ŠNÍDL, V.: Policie pomáhala a chránila aneb Do akce vyrážejí soukromí strážníci. In.: Ekonom, 15. III. 2012.
- [14]. V Británii vyvolává spory snaha o privatizaci policejních služeb. In.: ČTK, 4. III. 2012.

Článek recenzoval:
Ing.A. Velas, PhD.

